

Monumentnummer*: 529787

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijksmonument
Inschrijving register* 21 december 2012
Kadaster deel/nr 82917/106

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Arnhem Arnhem Gelderland

Locatiennaam Locatieomschrijving
Arnhem

Kadastrale gemeente*	Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding	Grondperceel
Arnhem	A			1598
Arnhem	A			1597

Omschrijving**

Inleiding

Het adres Koningsweg 17a(7) omvat thans onder meer een drietal afzonderlijke, uit de bezettingstijd stammende gebouwen die toentertijd als verwarmde vliegtuighangars dienst deden. De hangars staan geordend, maar toch enigszins 'los' ten opzichte van elkaar, aan drie zijden van een centraal middenterrein, dat door middel van een na de oorlog versmalde rechte beklinkerde weg is verbonden met het zuidwestelijk deel van de (ring)rolbaan. De totale plattegrond van de cluster gebouwen suggereert ad hoc te zijn ontwikkeld als een grootschalig boeren erf met diverse bedrijfsgebouwen. Na de oorlog - vermoedelijk alle in 1949 - zijn de gebouwen ingericht als boerenbedrijf; een functie waarin ze nu nog worden gebruikt. Het bedrijf grenst in het zuidwesten en westen aan het Nationale Park De Hoge Veluwe. De beschrijving van de drie hangars gaat - met de rug naar de weg gezien - tegen de wijzers van de klok in en volgt zo de trits: A hangar rechts, B hangar midden en C hangar links.

De middelste hangar ligt vrijstaand als meest zuidelijke tegen de beboste achtergrond van Nationaal Park De Hoge Veluwe. De daknok strekt zich uit van noordoost naar zuidwest en ligt in het verlengde van de weg. De vliegtuighangar is als 'Sonderbau' tot stand gekomen en is op macroniveau deel van een grote militaire vliegveldstructuur uit de jaren 1940-1945, op mesoniveau van een ijl complex van oorspronkelijk in globaal lineair verband, langs de rolbaan gerealiseerde open en gesloten opstelplaatsen voor

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

vliegtuigen, en hierbinnen op microniveau van een cluster ter camouflage als agrarische bedrijfsgebouwen uitgevoerde gesloten opstelplaatsen. De bestemmingswijziging en de verbouw vonden vermoedelijk plaats in of rond 1949.

Omschrijving

Relatief kleine, eenlaagse, ten dele met circa 50 cm dik buitenmuurwerk uitgevoerde bakstenen VLIEGTUIGHANGAR (7), op bijna vierkante, rechthoekige plattegrond en gedekt door een - haaks op de grootste lengte staand - afgewolfd zadeldak, belegd met gemengde gegolfde verbeterde holle (Hollandse) pannen. De hangar werd gebouwd als zogenoemde 'Wärmehalle', dat wil zeggen als verwarmde opstel- of werkplaats. De noordelijke kopgevel / hoofdgevel is symmetrisch uitgevoerd met - onder het afgewolfd deel - centraal een tweetal verticaal beplankte houten roldeuren en ter weerszijden hiervan gepotdekselde delen; links en rechts van het afgewolfd dakdeel bakstenen geveldelen. De kopse achtergevel is links en rechts voorzien van twee later ingebrachte getoogde vensteropeningen, waarin betonnen in vieren verdeelde kozijnen en ventilatiestrook met daartussen twee getoogde toegangsopeningen, waarin donkere verticaal beplankte houten deuren. De gevel bevat op meerdere plaatsen bouwsporen van wijzigingen, die vermoedelijk het sluiten of vlak maken inhielden van eerdere, of ter camouflage aangebrachte, eventueel slechts op de gevel geschilderde gevelopeningen, waaronder centraal een getoogde toegang en links en rechts half rond gesloten vensters. De beide zijgevels bevatten in de zuidelijke helft twee getoogde toegangsopeningen, waarin donkere verticaal beplankte houten deuren en links en rechts hiervan een getoogde vensteropening, waarin betonnen in vieren verdeeld kozijn en ventilatiestrook. De gevels bevatten op meerdere plaatsen bouwsporen van wijzigingen, die vermoedelijk het sluiten of vlak maken inhielden van eerdere of ter camouflage aangebrachte, eventueel slechts op de gevel geschilderde gevelopeningen, waaronder half rond gesloten vensters. Pand geheel wit gesausd, behalve de rondom zwarte geschilderde plint; goten ontbreken; houten windveren; in de vloer vóór de deuren een betonnen afwateringsgoot. Het interieur is vermoedelijk in 1949 aangepast aan gebruik als agrarisch bijgebouw en is onder meer ingericht als varkensstal en als stallingruimte voor (landbouw)voertuigen. In de vloer bevindt zich een deels dicht gemaakte afwateringsgoot. De geheel besloten onconventioneel gebouwde kap is in vrijwel oorspronkelijke toestand en is samengesteld uit gezaagd, deels door bouten en deels door spijkere gekoppeld constructiehout, ten dele op basis van spanten en ten dele door haaks erbovenop geplaatste diagonale planken.

Waardering

VLIEGTUIGHANGAR, van algemeen belang als uiterst zeldzaam en goed herkenbaar onderdeel van een uit de Tweede Wereldoorlog stammend en door de Duitse bezetter als onderdeel van een groot militair vliegveld opgezet legerkamp, en als in de naoorlogse wederopbouwperiode tot boerderij ingericht pand, vanwege: architectuurhistorische, stedenbouwkundige, technisch-historische, krijgs- en cultuurhistorische en complex- en ensemblewaarden, die onder meer kunnen blijken uit de op lokale vormen geïnspireerde traditionalistische bouwtrant, uit de voor de bouwtijd kenmerkende onderdelen en details, uit de kunstmatig opgezette boerenbedrijfstructuur en de tot in detaillering doorgevoerde camouflage, uit de in de kap toegepaste bijzondere houtconstructies, uit de samenhang van en met het totale militaire vliegveldconcept en de ruimtelijke hoofdlijnen en onderdelen van het kampement, uit de onderlinge verwantschap van de hierbij toegepaste vormen, en uit de na de Tweede Wereldoorlog (in de wederopbouwperiode) in het direct verlengde van de oorspronkelijke camouflagevorm uitgevoerde bestemmingsaanpassing aan het lokale agrarische bedrijf.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Bijgebouwen

Functie

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument